

11. BÖLÜM

HEMŞİRELİK ARAŞTIRMALARINDA ETİK

Birsel MOLU¹¹

Giriş

Hemşirelik bakımı hemşirelik sanatının ayrılmaz bir parçasıdır, hemşireler bakım verirken sağlıklı ve hasta kişileri psikolojik, sosyal, kültürel ve fizyolojik yönden ele alırlar. Bu süreçte verilen bakımın kalitesini arttırabilmek için yüksek kaliteli hemşirelik araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma süreci de bakım kalitesinin yanında ek ahlaki yükümlülük taşımaktadır ve etik ikilemlere yol açabilmektedir. Hemşirelik araştırmaları gibi insanların çalışma katılımının sağlandığı araştırmalarda bu kişilerin haklarının korunmasına dikkat edilmelidir ⁽¹⁾.

Araştırma etiğinin tarihsel sürecini incelediğimizde araştırmaya katılan insanların haklarının ihlal edildiği görülmektedir. Tarihte ahlaki etiği ihlal eden birçok olumsuz olay mevcuttur. Bu olaylara örnek olarak etik davranışların uygulanmadığı 1930-1940 yıllarında yaşanan Nazi tıbbi deneylerini verebiliriz. Nazi araştırma programı kapsamında çalışmaya katılmaya rızası olmayan savaş esirleri deneylerde denek olarak kullanılmış ve daha önce hiçbir canlıda test edilmeyen ilaçlar bu esirlere uygulanmıştır. Çalışmalar hem deneklerin rızası olmaması hem de kalıcı fiziksel zarar hatta ölüme neden olması bakımından etik değildir ⁽²⁾. Diğer olumsuz bir olay 1932-1972 yılları arasında, Amerika Birleşik Devletleri Halk Sağlığı Servisi tarafından desteklenen Tuskegee Frengi Çalışması olarak bilinen bir çalışmadır. Bu çalışmada, sifiliz hastalığının doğal seyrinin belirlenmesi amacıyla fakir bir Afro-Amerikan topluluğundan 400 erkek arasındaki sifilizin etkilerini araştırılmıştır. 1947 yılında penisinin bulunup sifiliz tedavisinde kullanılmasına rağmen hastalar bu konuda bilgilendirilmemiş ve tıbbi tedavi kasıtlı olarak uygulanmamıştır ve birçok hasta hastalığın tedavisi olduğunu öğrenmeden hayatlarını kaybetmişlerdir ⁽³⁾. Bilinen bir başka etik dışı araştırma vakası, Brooklyn'deki

¹¹ Arş. Gör. Dr. Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu, brslml@hotmail.com

yapılmış gibi gösterip yayınlamayı içeren etik dışı davranıştır ⁽¹⁸⁾. *Sahtecilik*; araştırma hipotezlerini desteklemek veya prestij sağlamak için verileri bilinçli olarak değiştirmektir ⁽⁹⁾. *Yayın yinelemesi*; aynı verilerin birden fazla yayında kullanılmasıdır ⁽²⁰⁾. *Salamlama*; araştırmacının tek bir çalışmadan çalışmayı bölerek birden fazla çalışma çıkarmasıdır ⁽¹⁸⁾. *Özensiz araştırma*; deneyimsiz yazarların iyi niyetli olmasına karşın çalışmada hatalar yapmasıdır. *Mali desteğe ilişkin etik sorunlar*; çalışmacının projesini mali olarak destekleyen kurum ve çalışmacı arasında mali çıkar ilişkisinin olmasıdır ⁽⁹⁾. *Bilimsel yayınlarda teşekkür*; bilimsel yayının tüm aşamalarında destek veren kişi ve kurumlara teşekkür edilmelidir ⁽²¹⁾.

Sonuç olarak tüm araştırmacılar gibihemşirelik araştırmacıları da araştırmacının tüm aşamalarında etik ilke ve kurallara uymak zorundadır. Ayrıca tüm katılımcıların haklarını korumak araştırmacıların sorumluluğundadır ⁽²¹⁾. Yapılacak tüm çalışmalarda araştırmacılar etik onay, kurum izni ve bilgilendirilmiş onama özellikle dikkat ederek çalışmalarını yapmaları gerekir. Bununla birlikte araştırma ve yayın etiğine de dikkat etmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Doody O, Noonan M. Nursing research ethics, guidance and application in practice. *British Journal of Nursing*, 2016; 25(14), 803–807. doi:10.12968/bjon.2016.25.14.803.
2. Berger RL. Nazi science-the Dachau hypothermia experiments. *New English Journal Medicine*, 1990; 322(20): 1435–40.
3. Brandt AM (1978) Racism and Research: The Case of the Tuskegee Syphilis Study. *Hastings Center Report*. 8: 21–29.
4. Katz J, Capron AM, Swift Glass E (1972). The Jewish Chronic Disease Hospital Case. In: Katz J, Capron AM, Swift Glass E, Experimentation with Human Beings: The Authority of the Investigator, Subject, *Professions, and State in the Human Experimentation Process*. Russell Sage Foundation, New York.
5. Nuremberg Code (1947). *Trials of war criminals before the Nuremberg Military Tribunals under Control Council Law*. No. 10, Vol 2 (pp. 181–182). US Government Printing Office, Washington, DC.
6. World Medical Association (1964) WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. *18th WMA General Assembly*, Helsinki, Finland.
7. Silva MC. (1995). *Ethical guidelines in the conduct, dissemination, and implementation of nursing research*. Washington, DC: American Nurses' Association.
8. Burns N, Grove SK. (2013). *The Practice of Nursing Research: Appraisal, Synthesis and Generation of Evidence*. 7th edn. Elsevier Saunders, St Louis, Missouri.
9. Erdoğan S, Nahcivan N, Nihal MN. (2014). *Hemşirelikte Araştırma Süreç, Uygulama ve Kritik [Nursing research. Process, implementation, and critics]*. Nobel Kitap Evi.
10. Beauchamp T, Childress J. (2012). *Principles of Biomedical Ethics*. 7th edn. Oxford University Press, New York.
11. Parahoo K (2014) *Nursing Research Principles, Process and Issues*. 3rd edn. Palgrave Macmillan, Basingstoke.

12. Polit DF, Beck CT (2013). *Essentials of Nursing Research: Appraising Evidence for Nursing Practice*. 8th edn. Wolters Kluwer/Lippincott Williams and Wilkins, Philadelphia.
13. Newell R, Burnard P. (2011). *Research for Evidence-Based Practice in HealthCare*. 2nd edn. Wiley-Blackwell, West Sussex.
14. Macnee CL, McCabe S (2008). *Understanding Nursing Research: Using Research in Evidence-based Practice*. 2nd edn. Lippincott Williams and Wilkins, Philadelphia.
15. International Council of Nurses (2012). Ethical Guidelines for Nursing Research. *International Council of Nurses*, Geneva, Switzerland.
16. Dempsey PA, Dempsey AD (2000). *Using Nursing Research: Process, Critical Evaluation and Utilization*. 5th edn. Lippincott, Philadelphia.
17. Yıldızeli A, Çolaklar H, Güneş G. (2009). Web'den tıp fakülteleri etik kurullarının incelenmesi. İçinde O Yılmaz (Ed.), *Tübitak Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık 7. Ulusal Sempozyumu Kitabı*; ss.119-128). Ankara:Openajans.
18. Ruacan Ş. Bilimsel araştırma ve yayınlarda etik ilkeler. *Gazi Tıp Dergisi*, 2005.16(4),147-149.
19. International Committee of Medical Journal Editors, Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals, *Can Medical Association Journal*, 1994.150:147-154.
20. Kern MJ. Notice of duplicate publication, *Am Journal Cardiol*, 1994. 72:548.
21. Holloway I, Wheeler S. (2010). *Qualitative Research in Nursing and Healthcare*. 3rd edn. Wiley-Blackwell, Oxford.